

24. BÖLÜM

Çevrimiçi Alışveriş Bağımlılığı

Meliha ZENGİN EROĞLU¹

Çevrimiçi alışveriş ya da online alışveriş, insanlara internet üzerinden bazı eşya ya da hizmetler satın almaya olanak tanıyan bir tür elektronik ticarettir (Sequeira, 2015). Teknolojinin gelişimi insanlara pek çok alanda konfor sağladığı gibi ihtiyaçlarına kolay erişim ve hızlı tüketim imkanını da beraberinde sunar. İnternet sağlayıcıları (cep telefonu, tablet, bilgisayar) üzerinden alışveriş imkanının sunulması satın alınmak istenen nesnelere ulaşmayı çok büyük ölçüde kolaylaştırır ve hızlandırır. Bu da tüketim eğilimi üzerinde pek çok farklılık oluşturur. Günümüzde bilgi teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler insanları günlük hayatın akışı içinde daha çok internet kullanmaya teşvik etmekte ve internet üzerinden kurulan ilişkileri artırmaktadır. Diğer pek çok alan-

da olduğu gibi alışveriş yapma ve tüketim davranışlarında da teknoloji belirgin bir yer tutmaktadır. İnternet üzerinden alışverişin potansiyeli keşfedilince birçok firma internet üzerinden de satış yapmaya başlamış ve çok sayıda sanal mağaza açılmıştır. Alışveriş yapmanın online ortama kayması sonucu tüketici davranışları ve eğilimleri pek çok farklı alanın ilgi odağı olmuştur. Bilgi sistemleri, pazarlama, yönetim bilimi, psikoloji ve sosyal psikoloji gibi pek çok disiplinin bu alanla ilgili yaptığı araştırmalar literatüre giderek artan düzeyde katkı sağlamaktadır.

Sosyal hayatta alışveriş davranışı hem tüketiciyi hem de satıcıyı ilgilendirir. Tüketici için maliyeti düşürme, uygun ödeme koşulları ve maksimum derecede fayda elde etme gibi tutumlar alışveriş yapma-

¹ Doç. Dr., Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, melihazengin@gmail.com

ğıştirmenin kendi yararına olduğunu bilmesine karşın değişim sürecine girmemesidir. Davranışsal bağımlılığı olanlarda değişime karşı ambivalans oldukça yaygındır.

Tedavinin başarılı olması için değişime girme süreci ele alınmalıdır. Motivasyonel terapide kişinin bağımlılık yaratan durumun üstesinden gelmesi için isteklerinin artırılması ve gerekli tedavi süreçlerine katılmasına yardımcı olmak hedeflenir. Motivasyon dinamik bir kavramdır ve bağımlılık tedavisinde kişiler motivasyonun farklı aşamalarında. Kişinin ambivalansı değerlendirilir ve kişinin davranışsal değişikliğe katılma konusundaki iç motivasyonu geliştirilmeye çalışılır.

Ulaşabileceği merkez varsa kişiye aynı sorunu yaşayan insanlarla deneyimlerini paylaşabileceği ve çözümle ilgili yeni tecrübeler edinebileceği destek grupları önerilebilir.-

İlaç Tedavisi

İlaç tedavileri arasında antidepresanlar klinisyenler tarafından oldukça sık tercih edilmiştir. Fluvoksamin, sitalopram ve essitalopram bunlardan bazılarıdır. Fluvoksaminle yapılan çalışma sonuçları pek iç açıcı değildir fluvoksaminin etkisi plaseboya eş bulunmuştur (Black ve ark., 2000). Sitalopram ve essitalopramla yapılan çalışmalarda hastalarda obsesif belirtilerde iyileşme görüldüğü ancak essitalopram kesildikten sonra belirtilerin yeniden arttığı görülmüştür (Koran ve ark., 2003; Koran ve ark., 2007). Topiramatin bu hastalarda faydalı olabileceği ile ilgili de kısıtlı veri mevcuttur (Guzman ve ark., 2007; Grant ve ark., 2012; Hague ve ark., 2016,). Fluoksetin, bupropiyon, nortriptilin, klomipramin ile tedavi edilmiş vakalar konusunda olgu bildirimleri mevcuttur (Soares, 2016).

SONUÇ

Davranışsal bağımlılıklar altında incelenen online alışveriş bağımlılığı ile ilgili halihazırda yeterli literatür bilgisi mevcut değildir. Özellikle son 15-20 yılda internet kullanımının artmasıyla birlikte karşımıza çıkan online alışveriş bağımlılığı yol açtığı sosyal, ailevi ve finansal sorunlar nedeniyle göz ardı edilemeyecek bir klinik sorundur. Klasik alışveriş bağımlılığının online ortama kaymasıyla ortaya çıktığı görüşü sık olsa da klasik alışveriş bağımlılığından ayrıştığı yönler olduğu ile ilgili şüpheler sözkonusudur. Tanı kriterlerinin netleştirilerek büyük örneklemli ya da özel gruplarda yapılacak olan çalışmalar bize bu bozukluğun yaygınlığı ve klinik özellikleri hakkında çok daha fazla veri sunacaktır. Online alışveriş bağımlılığının fenomenolojik özellikleri, altta yatan mekanizmaları, komorbid durumlarla ilişkisi ve klinik özellikleri bu alanda çalışılabilecek ana konu başlıklarıdır.

KAYNAKLAR

- Agarwal, D.S. (2013). A study of factors affecting online shopping behavior of consumers in Mumbai region. *Tactful Management Research Journal*, 4(10), 1-11.
- Augsburger, M., Wenger, A., Haug, S., Achab, S., Khazaal, Y., Billieux, J., & Schaub, M. P. (2020). The concept of buying-shopping disorder: Comparing latent classes with a diagnostic approach for in-store and online shopping in a representative sample in Switzerland. *Journal of Behavioral Addictions*, 9(3), 808-817.
- Baggio, S., Starcevic, V., Studer, J., Simon, O., Gainsbury, S. M., Gmel, G., & Billieux, J. (2018). Technology-mediated Addictive Behaviors constitute a spectrum of related yet distinct conditions: A network perspective. *Psychology of Addictive Behaviors*, 32(5), 564-572.

- Benson, A. L., Eisenach, D., Abrams, L., & van Stolk-Cooke, K. (2014). Stopping overshopping: A preliminary randomized controlled trial of group therapy for compulsive buying disorder. *Journal of Groups in Addiction & Recovery*, 9(2), 97-125.
- Black, D. W., Gabel, J., Hansen, J., & Schlosser, S. (2000). A double-blind comparison of fluvoxamine versus placebo in the treatment of compulsive buying disorder. *Annals of Clinical Psychiatry*, 12(4), 205-211.
- Bowen, S., Chawla, N., Grow, J., & Marlatt, G. A. (2021). *Mindfulness-based relapse prevention for Addictive Behaviors: A clinician's guide*. Guilford Publications.
- Bozdağ, Y., & Alkar, Ö. Y. (2018). Bergen Alışveriş Bağımlılığı Ölçeği'nin kompulsif çevrimiçi satın alma davranışına uyarlanması. *Bağımlılık Dergisi*, 19(2), 23-34.
- Brand, M., Wegmann, E., Stark, R., Müller, A., Wöfling, K., Robbins, T. W., & Potenza, M. N. (2019). The Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) model for *Addictive Behaviors*: Update, generalization to *Addictive Behaviors* beyond internet-use disorders, and specification of the process character of *Addictive Behaviors*. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 104, 1-10.
- Davenport, K., Houston, J. E., & Griffiths, M. D. (2012). Excessive eating and compulsive buying behaviours in women: An empirical pilot study examining reward sensitivity, anxiety, impulsivity, self-esteem and social desirability. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 10(4), 474-489.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 319-340.
- DiClemente, C. C., Corno, C. M., Graydon, M. M., Wiprovnick, A. E., & Knoblach, D. J. (2017). Motivational interviewing, enhancement, and brief interventions over the last decade: A review of reviews of efficacy and effectiveness. *Psychology of Addictive Behaviors*, 31(8), 862.
- Dittmar, H., Long, K., & Bond, R. (2007). When a better self is only a button click away: Associations between materialistic values, emotional and identity-related buying motives, and compulsive buying tendency online. *Journal of social and clinical psychology*, 26(3), 334-361.
- Doğan Keskin, A., & Günüş, S. (2017). Testing models regarding online shopping addiction. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 4(2), 221-242.
- Duroy, D., Gorse, P., & Lejoyeux, M. (2014). Characteristics of online compulsive buying in Parisian students. *Addictive Behaviors*, 39(12), 1827-1830.
- Faber, R. J. (2011). Diagnosis and epidemiology of compulsive buying. *Compulsive buying: Clinical Foundations and Treatment*, 3-17.
- Granero, R., Fernández-Aranda, F., Mestre-Bach, G., Steward, T., Baño, M., del Pino-Gutiérrez, A., ... & Jiménez-Murcia, S. (2016). Compulsive buying behavior: clinical comparison with other behavioral addictions. *Frontiers in Psychology*, 7, 914.
- Grant, J. E., Odlaug, B. L., Mooney, M., O'Brien, R., & Kim, S. W. (2012). Open-label pilot study of meprobamate in the treatment of compulsive buying. *Annals of Clinical Psychiatry*, 24(2), 119-126.
- Griffiths, M. (2005). A 'components' model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance use*, 10(4), 191-197.
- Gu, J., Strauss, C., Bond, R., & Cavanagh, K. (2015). How do mindfulness-based cognitive therapy and mindfulness-based stress reduction improve mental health and wellbeing? A systematic review and meta-analysis of mediation studies. *Clinical Psychology Review*, 37, 1-12.
- Guzman, C. S., Filomensky, T., & Tavares, H. (2007). Compulsive buying treatment with topiramate, a case report. *Revista Brasileira Psiquiatria*, 29(4), 383-4.
- Günüş, S., & Doğan Keskin, A. (2016). Çevrimiçi alışveriş bağımlılığı: Belirtiler, nedenler ve etkiler. *ADDICTA: The Turkish Journal On Addictions*, 3(3), 339-364.
- Hague, B., Kellett, S., & Sheeran, P. (2016). Testing the generalizability of impulse control problems in compulsive buying. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 35(4), 269-288.
- Hassanein, K., & Head, M. (2007). Manipulating perceived social presence through the web interface and its impact on attitude towards online shopping. *International Journal of Human-Computer Studies*, 65(8), 689-708.

- Hernandez B, Jimenez J, Martin MJ (2011) Age, gender and income: do they really moderate online shopping behavior? *Online Information Review* Hernández, B., Jiménez, J., & Martín, M. J. (2011). Age, gender and income: do they really moderate online shopping behaviour? *Online information review*, 35(1), 113-33.
- Hussain, A. H., & Bohari, A. M. (2017). The use of high-speed internet as a platform for compulsive online buying: A case of study of post-graduate students in Malaysia. *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space*, 8(7), 32-43.
- Jacobs, D. F. (1986). A general theory of addictions: A new theoretical model. *Journal of gambling behavior*, 2(1), 15-31.
- Jayawardhena, C (2004). Personal values' influence on e-shopping attitude and behavior Internet Research. Jayawardhena, C. (2004).
- Kartal, T. (2018). Çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ölçüğünün Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Erzurum.
- Khatibi, A., Haque, A., & Karim, K. (2006). E-Commerce: A study on internet shopping in Malaysia. *Journal of Applied Sciences*, 6(3), 696-705.
- Khoury, B., Lecomte, T., Fortin, G., Masse, M., Therien, P., Bouchard, V., ... & Hofmann, S. G. (2013). Mindfulness-based therapy: a comprehensive meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 33(6), 763-771.
- Kim, E. Y., & Kim, Y. K. (2004). Predicting online purchase intentions for clothing products. *European journal of Marketing*, 38(7): 883-97.
- Kim, S., & Eastin, M. S. (2011). Hedonic tendencies and the online consumer: An investigation of the online shopping process. *Journal of Internet Commerce*, 10(1), 68-90.
- King, D. L., Delfabbro, P. H., Gainsbury, S. M., Dreier, M., Greer, N., & Billieux, J. (2019). Unfair play? Video games as exploitative monetized services: An examination of game patents from a consumer protection perspective. *Computers in Human Behavior*, 101, 131-143.
- Ko, E., Kim, E. Y., & Lee, E. K. (2009). Modeling consumer adoption of mobile shopping for fashion products in Korea. *Psychology & marketing*, 26(7), 669-687.
- Ko, Y. M., Roh, S., & Lee, T. K. (2020). The association of problematic internet shopping with dissociation among South Korean internet users. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), 3235.
- Koran, L. M., Aboujaoude, E. N., Solvason, B., Gammel, N. N., & Smith, E. H. (2007). Escitalopram for compulsive buying disorder: a double-blind discontinuation study. *Journal of Clinical Psychopharmacology*, 27(2), 225-227.
- Koran, L. M., Chuong, H. W., & Smith, S. C. (2003). Citalopram for compulsive shopping disorder: an open-label study followed by double-blind discontinuation. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 64(7), 793-798.
- Korur, M. G., & Kimzan, H. S. (2016). Kompulsif satın alma eğilimi ve alışveriş sonrası pişmanlık ilişkisinde kontrolsüz kredi kartı kullanımının rolü: avm müşterileri üzerine bir araştırma. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 43-71.
- Kukar-Kinney, M., Ridgway, N. M., & Monroe, K. B. (2009). The relationship between consumers' tendencies to buy compulsively and their motivations to shop and buy on the Internet. *Journal of Retailing*, 85(3), 298-307.
- Lam, L. T., & Lam, M. K. (2017). The association between financial literacy and Problematic Internet Shopping in a multinational sample. *Addictive Behaviors Reports*, 6, 123-127.
- LaRose, R., & Eastin, M. S. (2002). Is online buying out of control? Electronic commerce and consumer self-regulation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 46(4), 549-564.
- Lee, S. H., Lennon, S. J., & Rudd, N. A. (2000). Compulsive consumption tendencies among television shoppers. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 28(4), 463-488.
- Lee, S., Park, J., & Bryan Lee, S. (2016). The interplay of Internet addiction and compulsive shopping behaviors. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 44(11), 1901-1912.
- Lejoyeux, M., & Weinstein, A. (2010). Compulsive buying. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 248-253.
- Leung, L. (2007). Unwillingness-to-communicate and college students' motives in SMS mobile messaging. *Telematics and informatics*, 24(2), 115-129.

- Liao, Z., & Cheung, M. T. (2001). Internet-based e-shopping and consumer attitudes: an empirical study. *Information & Management, 38*(5), 299-306.
- Manchiraju, S., Sadachar, A., & Ridgway, J. L. (2017). The compulsive online shopping scale (COSS): development and validation using panel data. *International Journal of Mental Health and Addiction, 15*(1), 209-223.
- Moulding, R., Duong, A., Nedeljkovic, M., & Kyrios, M. (2017). Do you think that money can buy happiness? A review of the role of mood, materialism, self, and cognitions in compulsive buying. *Current Addiction Reports, 4*(3), 254-261.
- Möllenkamp, M., De Zwaan, M., & Müller, A. (2015). Hoarding with and without excessive buying: results of a pilot study. *Psychopathology, 48*(1), 56-59.
- Müller, A., Mueller, U., Silbermann, A., Reinecker, H., Bleich, S., Mitchell, J.E., & de Zwaan, M. (2008). A randomized, controlled trial of group cognitive-behavioral therapy for compulsive buying disorder: Posttreatment and 6-month follow-up results. *Journal of Clinical Psychiatry, 69*(7), 1131-1138.
- Müller, A., Arikian, A., De Zwaan, M., & Mitchell, J. E. (2013). Cognitive-behavioural group therapy versus guided self-help for compulsive buying disorder: A preliminary study. *Clinical psychology & psychotherapy, 20*(1), 28-35.
- Müller, A., Steins-Loeber, S., Trotske, P., Vogel, B., Georgiadou, E., & De Zwaan, M. (2019). Online shopping in treatment-seeking patients with buying-shopping disorder. *Comprehensive Psychiatry, 94*, 152120.
- Ngai, E. W., & Gunasekaran, A. (2007). Preface: Mobile commerce: Strategies, technologies, and applications. *Decision Support Systems, 43*(1), 1-2.
- Özçelik, A. B., Gegez, E. E., & Burnaz, Ş. (2017). Mobil İnternet, Tüketici Materyalizmi Ve Alışveriş Bağımlılığı: Alışveriş Motivasyonlarının Düzenleyici Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi, 3*(2), 1-20.
- Parakh, A., Bindal, S., Saldanha, A. (2016). Impulse buying behavior in adolescents *Imperial Journal of Interdisciplinary Research, 2*(4), 273-9.
- Perea Y Monsuwé, T., Dellaert, B. G. C., & De Ruyter, K. (2004). What drives consumers to shop online? A literature review. *International Journal of Service Industry Management, 15*(1), 102-121.
- Phau, I., & Teah, M. (2009). Young consumers' motives for using SMS and perceptions towards SMS advertising. *Direct Marketing: An International Journal, 3*(2):97-108.
- Pontes, H. M., Szabo, A., & Griffiths, M. D. (2015). The impact of Internet-based specific activities on the perceptions of Internet addiction, quality of life, and excessive usage: A cross-sectional study. *Addictive Behaviors Reports, 1*, 19-25.
- Richins, M. L. (2004). The material values scale: Measurement properties and development of a short form. *Journal of consumer Research, 31*(1), 209-219.
- Rose, P., & Segrist, D. J. (2014). Negative and positive urgency may both be risk factors for compulsive buying. *Journal of Behavioral Addictions, 3*(2), 128-132.
- Rose, S., & Dhandayudham, A. (2014). Towards an understanding of Internet-based problem shopping behaviour: The concept of online shopping addiction and its proposed predictors. *Journal of Behavioral Addictions, 3*(2), 83-89.
- Sancho, M., De Gracia, M., Rodriguez, R. C., Mal-lorquí-Bagué, N., Sánchez-González, J., Trujols, J., ... & Menchón, J. M. (2018). Mindfulness-based interventions for the treatment of substance and behavioral addictions: a systematic review. *Frontiers in Psychiatry, 9*, 95.
- Sequeira, J. P. (2015). A Study on "E-Shopping Trends in Metropolitan cities of India with Special Reference to Bangalore City". *The International Journal of Business & Management, 3*(7), 50-56.
- Sinha, J. (2010) Factors affecting online shopping behavior of Indian consumers. Doctoral dissertation University of South Carolina USA.
- Siyez, D.M. (2015). Üniversite öğrencilerinde onay bağımlılığı ve empatinin sosyal fayda aracılığıyla aşırı internet kullanımına etkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi, 16*(1), 30-36.
- Soares, C., Fernandes, N., & Morgado, P. (2016). A review of pharmacologic treatment for compulsive buying disorder. *CNS Drugs, 30*(4), 281-291.

- Tang, Y. Y., Tang, R., & Posner, M. I. (2016). Mindfulness meditation improves emotion regulation and reduces drug abuse. *Drug and Alcohol Dependence, 163*(Suppl.1), 13-18.
- Tekinay, A. (2000). E-Tailing Rüzgarı, *Capital*, Mayıs, 124-6
- Trotzke, P., Starcke, K., Müller, A., & Brand M. (2015) Pathological buying online as a specific form of internet addiction: A model-based experimental investigation. *PloS One* 10, e0140296..
- Wang, C. C., & Yang, H. W. (2008). Passion for online shopping: The influence of personality and compulsive buying. *Social Behavior and Personality: an international journal, 36*(5), 693-706.
- Wolfenbarger, M., & Gilly, M. C. (2001). Shopping online for freedom, control, and fun. *California management review, 43*(2), 34-55.
- World Health Organization. (2018). ICD-11 for mortality and morbidity statistics. Retrieved June 22, 2018.
- Zhao, H., Tian, W., & Xin, T. (2017). The development and validation of the online shopping addiction scale. *Frontiers in Psychology, 8*, 735.